

Przemiany organizacyjne warszawskiego Akademickiego Związku Sportowego w latach 1945-1989

ROBERT GAWKOWSKI, UNIWERSYTET WARSZAWSKI

Streszczenie: Akademicki Związek Sportowy w Warszawie ma rodowód sięgający czasów I wojny światowej. Po II wojnie, w latach 1945-1989 klub przeżywał zmiany organizacyjne. Od 1949 r. przez 6 lat był zrzeszeniem. Do swej przedwojennej nazwy wrócił w 1957 r. Od 1960 r. z klubu sportowego powstał Zarząd Środowiskowy, który choć kierował bezpośrednio kilkunastoma sekcjami sportowymi, to spełniał głównie rolę koordynatora sportu akademickiej Warszawy. Od tego właśnie roku rozpoczęły działalność Kluby Uczelniane, których rola z każdą dekadą rosła.

W 1949 r. powstał w stolicy drugi AZS, związany z AWF. Osiągnięcia sportowe AZS-AWF były największe w akademickim sporcie Warszawy. Działacze ZŚ AZS i AZS-AWF starali się wspólnie prowadzić politykę sportową, co przejściowo (w latach 1966-1976) doprowadziło do łączności obu organizacji. Przez ten czas wszystkie drużyny biorące udział w rozgrywkach państwowych nosiły formalną nazwę: AZS Warszawa. W czasie 1981-82, na skutek wprowadzenia stanu wojennego, liczebność sportu akademickiego poważnie zaczęła spadać, a liczbę wyjazdów zagranicznych zmniejszono. Pod koniec lat osiemdziesiątych poszczególne AZS-y zaczynały przeżywać kłopoty finansowe.

Słowa kluczowe: Akademicki Związek Sportowy, historia sportu w Warszawie, sport akademicki w Polsce.

CZASY PRZEDWOJENNE (1916–1939)

Sport akademicki w Warszawie w roku 1916 przybrał instytucjonalne formy, gdy na uczelniach powstał Związek Sportowy Słuchaczy Politechniki Warszawskiej (PW) i Związek Sportowy Słuchaczy Uniwersytetu Warszawskiego (UW). Jeszcze tego samego roku w końcu listopada uruchomiono analogiczny związek w Wyższej Szkole Handlowej.

Zimą 1917
Centrala /
akademicki
Sporto
Sportowy
sportowy
dobrze roz
literami: A
Klub z
siatkarzy
(1900-198
AZS, c
stał duża
klub prog
Państw
sobie stos
tworzenie
żydowski
mickie St
Szachowy
niemal na
Akademic
Morski i /
poracjach
w Warsza
nie był m

ODRO
Rozwo
akademic
tworzyć i
AZS przy
zabrany w
niska gór
były jedn
Edward V
Jerzy Zab

1 R. Gawko
Warszawa 2

Zimą 1917 r. nad jednolitym funkcjonowaniem sportu studenckiego czuwała warszawska Centrala Akademickiego Związku Sportowego, która miała wpływ na organizowanie akademickich zawodów i wystawianie reprezentacyjnych drużyn o nazwie: Akademicy.

Sportowcy-akademicy w grudniu 1919 r. połączyli się tworząc Akademicki Związek Sportowy w Warszawie. W czasach II RP związek ten okazał się najsilniejszym klubem sportowym w Polsce, zrzeszając nawet ponad 2000 członków. Od 1922 r. ma swoje dobrze rozpoznawalne godło – biały gryf na zielonym tle z wpisanymi w znak trzema literami: AZS.

Klub zyskał sławę nawet poza granicami kraju za sprawą hokeistów, wioślarzy, siatkarzy i lekkoatletów. Największą sławą cieszyła się dyskobolka Halina Konopacka (1900-1989), zdobywczyni pierwszego dla Polski złotego medalu olimpijskiego w 1928 r.

AZS, od początku lat dwudziestych ulegał wpływowi narodowo-demokratycznym, stąd duża liczba członków zarządu sympatyzująca z ruchem narodowym. Dlatego też klub programowo zamknięty był na żydowskie środowiska akademickie. Po powstaniu Państwowego Urzędu WF i Przysposobienia Wojskowego, AZS z trudnością kształtował sobie stosunki z tym organem polskiego sportu. Taki światopogląd AZS, spowodował tworzenie alternatywnych klubów (organizacji) sportowych. I tak od 1920 r. powstaje żydowski Związek Akademicki WF, przekształcony w 1928 r. w Żydowskie Akademickie Stowarzyszenie Sportowe. W latach dwudziestych działał Akademicki Związek Szachowy. W 1933 r. założono Klub Sportowy Fundacji Domy Akademickie, który niemal natychmiast przejął od AZS pływalnię i salę gimnastyczną w Kolonii Domów Akademickich na pl. Narutowicza. Prosanacyjną postawę miały też Akademicki Związek Morski i Aeroklub Akademicki, socjalistyczna – SKRA. Sport uprawiany był też w korporacjach, w Bratniej Pomocy i Kole Medyków. Mierzenie siły akademickiego sportu w Warszawie, jedynie liczbą członków AZS, byłoby więc uproszczeniem, gdyż związek nie był monopolistą w kręgu studenckim¹.

ODRODZENIE (1945-1949)

Rozwój akademickiego sportu przerwała II Wojna Światowa i po 1945 r. większość akademickich organizacji, w których uprawiano sport przestała istnieć. AZS trzeba było stworzyć niemal od nowa. Związek miał zniszczoną infrastrukturę: spaloną przystań AZS przy ul. Wioślarskiej 8, zdemolowany stadion, zaraz po wyzwoleniu Warszawy zabrany w użytkowanie przez Milicję Obywatelską, bezpowrotnie stracone dwa schroniska górskie położone w Karpatach Wschodnich, a po wojnie już w ZSRR. Najgorsze były jednak straty w ludziach. Wojny nie przeżyło kilku oddanych działaczy (prezisi: Edward Wittig i Stefan Perzyński, wiceprezisi: Tadeusz Szamota, Tadeusz Semadeni, Jerzy Zaborowski, Władysław Stronczyński i Edmund Czaplicki.). Wojny nie przeżyło

¹ R. Gawkowski, *Encyklopedia klubów sportowych Warszawy i ich najbliższych okolic w latach 1918-39*, Warszawa 2008.

7 olimpijczyków z AZS Warszawa (aż 4 z nich rozstrzelano w ZSRR w 1940 r.)². Stratą było też to, że znakomici sportowcy i znani działacze po wojnie nie chcieli już, do rządzonej przez komunistów ojczyzny, wrócić.

Klub formalnie reaktywowano jesienią 1945r. W pierwszych kilkunastu miesiącach działalności pozornie AZS działał w warunkach zbliżonych do przedwojennych. Na czele stanął ostatni przedwojenny prezes Aleksander Pilarski. Klub czerpał swą siłę z warszawskich uczelni, gdzie działały podsekretariaty. Sekretariat główny AZS, tak jak przed 1939 r. mieścił się przy ul. Polnej 50. Władzę zwierzchnią nad wszystkimi AZS-ami w Polsce sprawowała Centrala AZS, mieszcząca się w Krakowie, o czym zadecydowała trudna sytuacja lokalowa w zniszczonej Warszawie.

W sierpniu 1948 r. Centrala AZS została przeniesiona do stolicy, a nowym prezesem został warszawski prawnik Stefan Kaciczak³. Już rok później klub dotknęły stalinowskie „reformy sportu”.

Zgodnie ze znanym już modelem łączenia różnych organizacji w jedną posłuszną linię partii rządzącej, 2 kwietnia 1949 r. odbyły się ostatnie zjazdy Akademickiego Związku Sportowego oraz Akademickiego Związku Morskiego. Organizacje postanowiły rozwiązać się, a następnego dnia odbyć zjazd zjednoczeniowy, na którym podjęły jednogłośnie taką samą uchwałę: „*Postanawiamy przekształcić naszą organizację – poprzez zjednoczenie się z innymi organizacjami sportowymi na terenie wyższych uczelni – w jedno zrzeszenie, nadając mu należyty kierunek rozwojowy, zmierzający do umasowienia sportu akademickiego w oparciu o nasze słuszne tradycje i doświadczenia oraz o doświadczenia innych organizacji, szczególnie organizacji sportowych w ZSRR*”⁴.

Zgodnie z tą uchwałą, w dniu 3 kwietnia 1949 r. w Sali Wydziału Lekarskiego UW odbył się zjazd konstytucyjny nowego Akademickiego Zrzeszenia Sportowego, jednoczącego teraz dawny AZS, AZM, a także mniejsze wydziały sportowe „Bratnich Pomocy”. Nowy AZS, w odróżnieniu od okresu przedwojennego stawał się monopolistą w środowisku sportu studenckiego.

W zarządzie formalnie nowej organizacji byli działacze z AZS Warszawa, a przewodniczącym centrali nowego AZS został, poseł na sejm i działacz partyjny Janusz Szałkowski (1921-?), wcześniej z AZS-em niezwiązany. Wiceprzewodniczącymi zostali: Zbigniew Nowakowski i Zdzisław Straszak, a skarbnikiem Władysław Twardo.

Zmiany były zgodne z duchem przemian, jakim podlegała polska kultura fizyczna i sport. Organem kierującym tą dziedziną życia został Główny Komitet Kultury Fizycz-

2 B. Tuszyński, *Za cenę życia*, Warszawa 2006; tenże, *Księga sportowców polskich ofiar II wojny światowej 1939-45*, Warszawa 1999; R. Wryk, *Straty osobowe Akademickiego Związku Sportowego w latach II wojny światowej 1939-1945*, Poznań 1991; Tadeusz Makowski, *Losy zawodników, trenerów i działaczy AZS w latach II wojny światowej i okupacji hitlerowskiej*, [w:] K. Obodyński (red.) *Sport i wychowanie fizyczne w środowisku akademickim*, Warszawa 1985, s. 185.

3 R. Wryk, *Narodziny i rozwój Akademickiego Związku Sportowego do roku 1949*, Poznań 2014.

4 J. Szałkowski, *Akademickie Zrzeszenie Sportowe*, „Po prostu” 1949, nr 13 (z 1 maja), s. 10.

nej. Pojawiły się Włókniarz, Kół z naczelnym – C

Pion AZS był było to „Zrzesze kluby AZS zach wy tłumaczenie t nego AZS. W. Ty z włodarzami óv *Broniliśmy nasze na światowe suk piersi. Była barc Rudziński (1921- w rozmowie z au miało być to, że*

W BARWAC

Akademickie najniższą instanc pomysłu z czasć Warszawa i jegc zajmować się sp dyscyplinach sp szkolenia i masov i ciągłą prace ia cjonujące Zarząd zarządów klubu

Uchwalono r pracownikom fi lityczne oblicze AZS Warszawa, ralno-oświatowy

Kolejną zmia dentów Polskich

5 W. Twardo, *O Pa. 1908-1983. Wspomn politycznej rzeczywisto*

6 Rozmowy z M. R

7 *Przez dobrą pracę*

nej. Pojawiły się kluby często o nieznanym do tej pory nazwach, takich nazwach jak: Włókniarz, Kolejarz, Stal, Chemik, Budowlani, Gwardia i Okręgowe Wojskowe KS z naczelnym – CWKS.

Pion AZS był jedynym w Polsce, który zachował swoją skrótową nazwę, bo choć teraz było to „Zrzeszenie”, a nie „Związek”, to w skrócie nadal „AZS”. Dodatkowo jako jedyne kluby AZS zachowały swój przedwojenny herb – białego gryfa na zielonym tle. Istnieje wytłumaczenie tego fenomenu, że to za wstawiennictwem prominentnych działaczy dawnego AZS. W. Twardo wspominał rozmowy o zmianie nazwy, które toczyły się w GKKF z włodarzami ówczesnego sportu: „Mówiono o „Akademiku” i o „Burewestniku” itp. Broniliśmy naszej tradycyjnej nazwy, uzasadniając konieczność jej utrzymania z uwagi na światowe sukcesy naszego Związku, osiągnięcia drużyn i zawodników z gryfem na piersi. Była bardzo trudna sytuacja...”⁵. Działacz AZS z tamtego okresu, Mieczysław Rudziński (1921-2011), dobrze znający decydentów Antoniego Millera i Henryka Czarnika, w rozmowie z autorem potwierdził te informacje dodając, że decydującym argumentem miało być to, że gryf jest ... bez korony⁶.

W BARWACH ZRZESZENIA (1949–1956)

Akademickie Zrzeszenie Sportowe formalnie było nowym klubem, którego terenową, najniższą instancją były Koła Uczelniane, a nawet Koła Wydziałowe. Było to rozwinięcie pomysłu z czasów II RP, gdy na uczelniach działały podsekretariaty AZS. Klub AZS Warszawa i jego Koła AZS miały dwojakiego rodzaju zadania: AZS Warszawa, miał zajmować się sportem wyczynowym i zrzeszać specjalizujących się w poszczególnych dyscyplinach sportu studentów i pracowników uczelni. Koła AZS-u musiały prowadzić szkolenia i masowe spartakiady dla przeciętnie wysportowanego studenta oraz „świadomą i ciągłą pracę ideologiczną”⁷. Aby skoordynować te prace powołano społecznie funkcjonujące Zarządy Środowiskowe AZS, których przedstawiciel uczestniczył w obradach zarządów klubu i kół.

Uchwalono również nowy statut dający możliwość przynależenia do AZS-u także pracownikom fizycznym i administracyjnym uczelni, co miało wzmocnić ideowo-polityczne oblicze sportu akademickiego. Nastąpiła też zmiana strukturalna w Zarządzie AZS Warszawa, powołano trzeciego wiceprezesa (przewodniczącego) do spraw „kulturalno-oświatowych”.

Kolejną zmianę organizacyjną wniósł obradujący 15 kwietnia 1950 r. Kongres Studentów Polskich, który uznał AZS za autonomiczną organizację Zrzeszenia Studentów

5 W. Twardo, *O Parku Skaryszewskim i nie tylko*, [w:] R. Wryk (red. i oprac.) *Akademicki Związek Sportowy 1908-1983. Wspomnienia i pamiątki*, Poznań 1985, s. 299; zob. także: P. Godlewski, *Sport w Polsce na tle politycznej rzeczywistości lat 1944-1956*, Poznań 2006, s. 179.

6 Rozmowy z M. Rudzińskim przeprowadzone w 2009 r. w maszynopisie, w zbiorach autora.

7 *Przez dobrą pracę kół AZS do umasowienia sportu akademickiego*, „Po prostu” 1950, nr 12 (z 31 marca) s. 1.

Polskich. Od tego momentu ZSP „roztaczał opiekę” nad AZS-em. Miał prawo opiniować budżet, statut i całą politykę sportową. Przemodelowano też strukturę organizacyjną AZS, a zmianą było zastąpienie Zarządów Środowiskowych Zarządami Okręgowymi AZS, analogicznie do struktury ZSP⁸.

AZS Warszawa, mający przecież „burżuazyjny”, przedwojenny rodowód, musiał podlegać weryfikacji i samokrytyce: „Mówiło się, że w AZS-ie nie zmieniło się nic z dawnej przedwojennej treści, że wprost stał się on bazą elementów reakcyjnych i nie jest w stanie sprostać zadaniu upowszechnienia wf i sportu w środowisku akademickim”⁹.

Krytykowano AZS za niedostateczne uczestnictwo w pochodach i innych sztafardowych imprezach państwowych. W majowe święto „ludzi pracy” 1948 r. z AZS Warszawa poszły jedynie 104 osoby, co wobec ponad 2600 członków stanowiło znikomą część. O liczbie członków Zrzeszenia uczestniczących w tych wydarzeniach musieli informować kierownicy sekcji. Następnego dnia po Święcie Pracy 1 Maja 1949 r. podczas zebrania zarządu, kierownik wioślarzy musiał tłumaczyć słabą frekwencję: *Kilku zawiadomionych członków nie przyszło, a jeden z nich tłumaczył swoją rezygnację z udziału w uroczystościach 1 maja z AZS-em, tym że Sekcja Wioślarska nie posiada pieniędzy na remont sprzętu, a więc praktycznie nie istnieje. Po co on miał iść, skoro nie widzi możliwości korzystania ze sprzętu tej sekcji*¹⁰. Takie postępowanie oznaczało rezygnację ze współpracy, co w odpowiedzi wskazał przewodniczący Zdzisław Majzner¹¹.

Krytyce podlegało także samo zarządzanie Zrzeszeniem. Podczas zebrania zarządu pod koniec maja 1949 r. jeden z działaczy oskarżał: „we wszystkich sekcjach daje się zauważyć opieszałość i zniechęcenie”. Wywołało to lawinę słów krytycznych, narzekania przedstawiciela sekcji żeglarskiej, piłkarskiej i innych, a delegat Zarządu Środowiskowego w odpowiedzi stwierdził m.in. że: „każdy członek AZS obowiązany był wziąć udział w ramach AZS-u w pochodzie 1 Maja. Każdy kierownik sekcji oceni czy członek danej sekcji był na pochodzie 1 Maja, czy nie był”¹².

Samokrytyczna ocena dotychczasowej działalności miała być przedmiotem zebrania „aktywistów” z AZS Warszawa w dniu 22 czerwca 1949: „Konieczność tego zebrania motywujemy niekorzystnie działającym aparatem organizacyjnym na terenie środowiska warszawskiego AZS. Zebranie to miałoby formę samokrytyki za okres przeszły i obecny, a przede wszystkim miałoby na celu wysunięcie planów organizacyjnych za okres przy-

8 Zmiana struktury AZS, „Kultura Fizyczna” 1951, nr 1, s. 71.

9 J. Chelmecki, E. Niedzielska, *Formy współpracy społeczno-politycznej organizacji studenckich i AZS w upowszechnianiu kultury fizycznej w środowisku szkół wyższych w Polsce Ludowej*, [w:] *Kultura fizyczna studentów*, red. K. Obodyński, Warszawa 1983, s. 275.

10 AUW, AZS Warszawa, Protokół nr 3, z zebrania zarządu KS AZS Warszawa w dniu 2 maja 1949 r.

11 Ibidem.

12 AUW, AZS Warszawa, Protokół zebrania zarządu klubu AZS Warszawa z dnia 23 maja 1949 r.

szły”¹³. Apel o t
rządu AZS. Nie

W 1950 r. pr
czenia” szereg
kosztem wyniku
destruktywnych
wychowawczą”

Odbwały s
dokonywać Kor
oprócz element
I majowym, a t

Machiny „o
W niektórych p
regów AZS, bo
podczas zebran
napomnieli 5 że
Lewicką i kol.
skreślenia była
z AZS za pijańs

Przykładem
rozwiązanie cał
tego typu dział
piłki wodnej po
Nowym sportow
„burżuazyjnym
polowej. W efe
naganą, podają
Ludowej postaw

13 AUW, AZS War
Federacji Polskich

14 Janusz Szalkow

15 Archiwum Uni
Klubu Sportowego

16 AUW, AZS Wa
z dnia 10.05.1949 r.

17 AUW, AZS Wa

18 AUW, AZS Wa

19 Wśród usunięty
Zarządu AZS War
Warszawa z dnia 15

szły¹³. Apel o takie zebranie został podpisany przez wszystkich obecnych na zebraniu zarządu AZS. Nie ma jednak dokumentów potwierdzających czy miało miejsce to zebranie.

W 1950 r. przewodniczący ZG AZS Janusz Szałkowski zapowiedział, proces „czyszczenia” szeregow AZS: „*Będziemy eliminować z szeregów naszej organizacji, nawet kosztem wyników sportowych, pozostałe niedobitki elementów złotomłodzieżowych, destruktywnych, wrogich, których napływ utrudnić może najlepiej prowadzoną pracę wychowawczą*”¹⁴.

Odbywały się spotkania poświęcone weryfikacji członków AZS¹⁵. Weryfikacji miała dokonywać Komisja Weryfikacyjna, a kryteriami jakie brano przy ocenę pod uwagę to oprócz elementów czysto sportowych praca organizacyjna i społeczna, udział w pochodzie 1 majowym, a także w Biegu Narodowym i Marszu Jesiennym¹⁶.

Machiny „oczyszczające” i weryfikujące członków AZS ruszyły jednak wcześniej. W niektórych przypadkach trudno jest wskazać, co było przyczyną wykluczenia z szeregów AZS, bowiem motywy polityczne nie były w sprawozdaniach podkreślane. I tak podczas zebrania zarządu 4 października 1949 r. usunięto z szeregów AZS lub udzielono napomnień 5 żeglarzom¹⁷, w tym samym roku decyzją ZG AZS usunięto kol. Xymenę Lewicką i kol. Kołodziejka „*za niegodną sportowca postawę*”, gdzie pretekstem do skreślenia była boiskowa kłótnia na meczu siatkówki, bywały też decyzje o wyrzuceniu z AZS za pijaństwo¹⁸.

Przykładem ukarania „złotej młodzieży” nie pasującej do nowej rzeczywistości było rozwiązanie całej drużyny waterpolo AZS Warszawa w styczniu 1951 r. Pretekstem do tego typu działania było niefrasobliwe zachowanie zawodników, którzy jadąc na mecz piłki wodnej postanowili „ochrzcić” nowego kolegę z drużyny tradycyjnym kłapsem. Nowym sportowcem był ambitny działacz partyjnej młodzieżówki, który doniósł o tym „burżuazyjnym” incydencie i o rozmowach na tematy polityczne części drużyny waterpolowej. W efekcie czterech piłkarzy wodnych usunięto z szeregów AZS lub ukarano naganą, podając w argumentacji, że sprawców incydentu ukarano za: „*wrogą Polsce Ludowej postawę*” lub „*za kosmopolityczną postawę niegodną studenta sportowca*”¹⁹.

13 A UW, AZS warszawa, Protokół z zebrania ZS AZS w dniu 13.06.1949 r.. Aneks: List do prezydium Rady Federacji Polskich Organizacji Studenckich z 13 czerwca.

14 Janusz Szałkowski, *Zadania AZS w nowym roku akademickim*, „Po prostu” 1950, nr 27, z 6 października, s. 3.

15 Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego (dalej AUW), AZS Warszawa, Protokół nr 1. z zebrania zarządu Klubu Sportowego Akademickiego Zrzeszenia Sportowego w Warszawie, z dnia 12.04.1949 r.

16 AUW, AZS Warszawa, Protokół z zebrania KS Akademickiego Zrzeszenia Sportowego w Warszawie, z dnia 10.05.1949 r.

17 AUW, AZS Warszawa, Protokół zebrania zarządu klubu AZS Warszawa z dnia 4.10.1949 r.

18 AUW, AZS Warszawa, Protokół z zebrania Zarządu KS AZS w Warszawie, z dnia 20.09.1949 r. i 27.09.1949 r.

19 Wśród usuniętych sportowców byli: Jerzy Kiela, Tadeusz Reindl, Józef Zoll (w 1949/50 zastępca sekretarza Zarządu AZS Warszawa) i ukarany „surową naganą z ostrzeżeniem” Andrzej Słoniewski, Pismo ZS AZS Warszawa z dnia 19.01.1951 r. w sprawie rozwiązania drużyny piłki wodnej za wrogą Polsce Ludowej postawę

Na jesieni 1950 r. prezes ZG AZS J. Szałkowski ogłosił: „poprawę składu socjalnego we władzach AZS” i podał, że 60% członków zarządów AZS-ów to młodzież pochodzenia robotniczo-chłopskiego.²⁰ Proces „czyszczenia szeregów” trwał jednak dalej, bo już 1951 r. za „burżuazyjną postawę” usunięto z AZS Warszawa niedawnego wiceprezesa Tadeusza Gordona. W tym ostatnim przypadku ZG AZS w styczniu 1957 r. zrehabilitował usuniętego działacza „wyrażając ubolewanie za niestuszną decyzję i wyrządzoną mu krzywdę”²¹.

Jesienią 1949 r. przy AWF powstał nowy klub akademicki: AZS-AWF, którego pierwowzorem były organizacje sportowe przedwojennego poprzednika AWF: PIWF i CIWF. AZS-AWF szybko stał się jednym z najsilniejszych w Polsce Ludowej ośrodków sportu i aż do 1976 r. był jedynym klubem tego rodzaju. W momencie pojawienia się na arenach sportowych akademików z Bielan, w stolicy działały dwa AZS-y. Na dodatek silne koło sportowe na Politechnice też miało swoje aspiracje i posiadało lepszą drużynę koszykówki czy tenisa stołowego niż AWF. Jednak do gier w lidze państwowej zawodnicy z PW przystępowali jako AZS Warszawa.

Tymczasem Koła przy uczelniach nie rozwijały się według przyjętych planów. W 1950 r. „Po prostu” w artykule krytycznie przyznawało: „*W dotychczasowej pracy kół – jeśli praca taka w ogóle istniała – popełniono cały szereg poważnych błędów. Plany pracy układano często niewłaściwie, często pracowano bez planu. (...) Brak było należytej sprawozdawczości i dyscypliny. (...) Na odcinku kół AZS, dzieje się niedobrze. Umasowienie sportu było jedynie papierkowym sloganem*”²².

Ten sam tygodnik studencki, pięć lat później zwizytował Koło AZS-u przy Uniwersytecie Warszawskim. Koło miało trudności w działaniu i jak wskazywał Kazimierz Doktor (1935-2016), późniejszy znany profesor socjologii: „*Trudność nr 1 sportu uniwersyteckiego, to brak sal. Zarząd AZS dokonuje karkołomnych kombinacji by wystarać się o miejsce dla treningu i rozgrywania spotkań. Z powodu braku sali przerwano rozgrywki ligowe. To, że w stolicy ilość obiektów dla sportu akademickiego jest niewystarczająca – o tym wiadomo powszechnie*”²³. Faktycznie, brak obiektów sportowych był utrapieniem dla niemal wszystkich uczelni warszawskich.

W zakresie kadry trenerskiej klubów i jej poprawy, przełomem było zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z 26 maja 1952 r. o utworzeniu specjalnej komórki wychowania fizycznego przy każdej z uczelni²⁴. Ta nowa jednostka dydaktyczno-wycho-

jej członków. Oryginał listu (w zbiorach autora) otrzymałem od kol. Tadeusza Reindla wraz z dokładnym opisem sytuacji.

20 Janusz Szałkowski, *Zadania AZS w nowym roku akademickim*, „Po prostu” 1950, nr 27, z 6 października, s. 3.

21 AUW, AZS Warszawa, M. Rudziński, *Referat sprawozdawczo-organizacyjny*, marzec 1957 r. s. 8.

22 *Przez dobrą pracę kół AZS do umasowienia sportu akademickiego*, „Po prostu” 1950, nr 12 (z 31 marca) s. 1.

23 R. Sokołowski, *Trzy miesiące po wielkim praniu*, „Po prostu” 1955, nr 13 (z 27 marca), s. 5.

24 Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 maja 1952 r. w sprawie utworzenia specjalnych studiów wychowania fizycznego, M.P. 1952 nr 63 poz. 965.

wawcza o na studentów p
Uczelniane A
czasu wspar

W pierws
miały zasob.
W roku 1956
36 sekcji i 84
Nadzieję
Zjazd Walny
dalszemu roz
nym, wybran

ZARZĄD

Zmiany p
małą stabiliz
nowelizacja

W lutym
zwany II, któ

Zjazd mi
Związek Spc
Kręcielow
ter, przywró
i działaczy s

Już nie „
warszawskie
(1921-1988).

25 H. Hanusz.

26 Zob. ZG AZS
towego, Warsz

27 Ustawa z dn
Dz. U. 1956 nr

28 H. Hanusz s
AZS. Było to i
Sportowego w
r. (...) Dla podl
H. Hanusz, *Akc*

29 ZG AZS, *Sy*
Warszawa 1957

wawcza o nazwie: Studium Wychowania Fizycznego (SWF), miała ćwiczyć wszystkich studentów podlegających obowiązkowemu wychowaniu fizycznemu i wspomagać Koła Uczelniane AZS-ów²⁵. W ten sposób AZS przy klubach uczelnianych zyskały z biegiem czasu wsparcie organizacyjne i oddanych ludzi rozumiejących potrzeby sportowców.

W pierwszej połowie lat pięćdziesiątych koła uczelniane działały jednak słabo: nie miały zasobnych budżetów, wystarczającej kadry, infrastruktury albo rozpadały się. W roku 1956 działa 9 kół, ma 24 sekcje i 3769 członków. Dwa lata później kół było 7, 36 sekcji i 849 członków. W roku 1959 kół jest tylko 6 i 1105 członków²⁶.

Nadzieję budziła odwilż październikowa 1956 r. i z tą odwilżą zbliżający się nowy Zjazd Walny AZS, który w 1957 r. miał nie tylko naprawić „wypaczenia”, ale też zapobiec dalszemu rozpadowi kół. Dodajmy też, że nadzieję tę wiązano także z młodym i operatywnym, wybranym w końcu 1954 r. przewodniczącym AZS Warszawa – Jerzym Kuberskim.

ZARZĄD ŚRODOWISKOWY AZS I KLUBY UCZELNIANE (1957-1989)

Zmiany polityki wewnętrznej PRL spowodowane październikiem 1956 r. przynoszą małą stabilizację i w sporcie akademickim. Na uczelniach częściowe swobody przywróciła nowelizacja ustawy o szkolnictwie wyższym z dnia 10 września 1956 r.²⁷.

W lutym 1957 r. odbył się Zjazd Walny Akademickiego Zrzeszenia Sportowego, nazwany II, który nakreślił nowy kierunek zmian i rozwoju sportu na uczelniach wyższych²⁸.

Zjazd między innymi zdecydował o przywróceniu starej nazwy: „Akademicki Związek Sportowy”. Jak wskazywał zdający sprawozdanie z działalności ZG AZS Jan Kręcielewski: „Działalność sportowa zaczęła tracić swój dobrowolny, społeczny charakter, przywrócenie, którego powinno być pierwszym zadaniem wszystkich instancji, władz i działaczy sportowych w kraju”²⁹.

Już nie „przewodniczącym”, jak to było od 1949 r., a nowym prezesem wybrano warszawskiego działacza, do niedawna czynnego jeszcze hokeistę, Zdzisława Straszaka (1921-1988). Nowy prezes potwierdził wolę demokratycznych zmian i pełną niezależność

25 H. Hanusz, *Akademicki Związek Sportowy w Polsce Ludowej*, Poznań 2014, s. 23.

26 Zob. ZG AZS, *Sprawozdanie z działalności w latach 1957-1959*, Zarząd Akademickiego Związku Sportowego, Warszawa, luty 1960 r.

27 Ustawa z dnia 10 września 1956 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki, Dz. U. 1956 nr 41 poz. 185.

28 H. Hanusz słusznie zauważyła: „delegaci Zjazdu AZS uznali, że jest on II Krajowym Zjazdem Delegatów AZS. Było to irracjonalne stanowisko. Nawiązywało ono bowiem do I Zjazdu Akademickiego Zrzeszenia Sportowego w 1952 r., a z pominięciem wszystkich wcześniejszych zjazdów AZS przeprowadzonych od 1923 r. (...) Dla podkreślenia ciągłości historycznej Związku Zjazd z 1957 r. powinien być więc osiemnastym”. H. Hanusz, *Akademicki...*, op. cit., s. 60-61.

29 ZG AZS, *Sprawozdanie Zarządu Głównego na II Krajowy Zjazd Akademickiego Zrzeszenia Sportowego*, Warszawa 1957.

AZS, co było faktycznym unieważnieniem decyzji ZSP z 1950 r. mówiącej, że AZS jest autonomiczną częścią ZSP³⁰.

Miesiąc po II Zjeździe odbyło się Walne Zebranie AZS Warszawa. Podczas zebrania krytykowano działalność akademickiego sportu Warszawy. Mówiono o tym, że koła sportowe na uczelniach „w zasadzie nie istnieją”, a cały ciężar ich rachitycznego i tak funkcjonowania złożono na pracowników SWF³¹. Ponadto, narzekano na fatalną infrastrukturę sportową akademickiej Warszawy, na utrudnione kontakty zagraniczne i na działalność obliczoną na efekt propagandowy.

Na zebraniu dokonano także istotnej zmiany strukturalnej: jednogłośnie rozwiązano Zarząd Okręgowy AZS, zakładając w jego miejsce organ o nazwie „Rada Środowiskowa AZS”. Jednogłośnie przywrócono klubowi starą nazwę: „Klub Akademickiego Związku Sportowego w Warszawie”. Prezesem został ponownie wybrany Jerzy Kuberski (1930-2007)³².

Przedyskutowano również nowy statut, który został ostatecznie zatwierdzony i w dniu 24 czerwca 1957 r. decyzją Prezydium Rady Narodowej m.st. Warszawy wpisany do rejestru stowarzyszeń i związków³³.

Struktura związku w porównaniu z czasami stalinowskimi uległa zmianie. Na szczycie władzy akademickiego sportu znajdował się ZG AZS, który kierował się wytycznymi Krajowego Zjazdu Delegatów AZS. Zjazdy takie począwszy od 1957 r. do 1989 r. odbywały się mniej więcej, co dwa-trzy lata w Warszawie³⁴. Na najniższym szczeblu tej struktury stały Koła Uczelniane AZS, które w 1960 r. przemianowano na Kluby Uczelniane.

Jak stwierdzili delegaci na Walny Zjazd AZS Warszawa, w marcu 1957 r. „koła na uczelniach w zasadzie nie istnieją”³⁵. Drogę rozwoju Kół wskazywał M. Rudziński postulując „utworzenie klubów przy każdej uczelni, ale, jak wynika ze stanu faktycznego tych możliwości w chwili obecnej, ani przez szereg dalszych lat nie ma i nie będzie”³⁶. Jednakże w ciągu kilku lat udało się uruchomić je wśród studenckich działaczy i z ogromną pomocą ZS AZS oraz SWF koła sportowe rozwijały się. Starano się także, aby w porównaniu do okresu stalinowskiego, Koła, a następnie od roku 1960, Kluby Uczelniane, były za-

30 Decyzję o objęciu AZS-u patronatem, formalnie zniósł zjazd ZSP dopiero w grudniu 1957 r., Na decyzję ZSP nie zwracano już uwagi, bowiem przemiany już rozpoczął zjazd lutowy AZS, jak i sytuacja w kraju, przyp. autora.

31 AUW, AZS Warszawa, *Protokół z Walnego Zebrania Klubu AZS Warszawa* odbytego 11.03.1957 r., s. 2, 3, 4.

32 J. Kuberski, późniejszy prominentny działacz partyjny i państwowy wygrał wybory do władz AZS Warszawa, choć miał rywali. Był nim działacz AZS i przedwojenny reprezentant Polski w siatkówce Kazimierz Staniszewski. Kuberski pokonał Staniszewskiego stosunkiem głosów: 62:29.

33 AUW, AZS Warszawa, Statut Klubu AZS w Warszawie, z poprawkami ustalonymi przez Komisję Statutową w składzie: Gonera, Szubra, Skupiński, Zalewski, Zimny, 1957.

34 H. Hanusz, *Akademicki Związek Sportowy w Polsce Ludowej*, Poznań 2014, s. 60-72.

35 AUW, AZS Warszawa, *Protokół z Walnego zebrania Klubu AZS Warszawa* odbytego 11.03.1957 r., s. 3.

36 Ibidem.

ządzane prze-
podstawowe o

Od roku 19
towników-akade
sportowych³⁷.

Wykres 1:
Źródło: Oj
lata 1958-1991
Kolejne zn
Zjeździe AZS
szawie były p
zarządy z Klu
Warszawa. Nc
spotkaniu Kl
tychczasowyc

37 ZG AZS, *Spr*
Warszawa, luty 1

38 Za lata 1958-
nianych, zob. ZC
Sportowego, Wa
Akademickiego
w latach 1962-19
Sprawozdanie z
marzec 1966 r.; Z
Sportowego, Wa
kwiecień 1973 r.;
Sportowego, Wa
Akademickiego
mickiego Związku
1987 r.; ZG AZS
1988-1991, Wars

że AZS jest

zas zebrania
ym, że koła
cznego i tak
atálną infra-
aniczne i na

rozwiązano
odowiskowa
go Związku
erski (1930-

ony i w dniu
wpisany do

Na szczycie
wytycznymi
r. odbywały
ej struktury
lniane.

r. „koła na
iński postu-
cznego tych
³⁶. Jednakże
nną pomocą
porównaniu
ne, były za-

r. Na decyzję
uacja w kraju,

1957 r., s. 2, 3, 4.

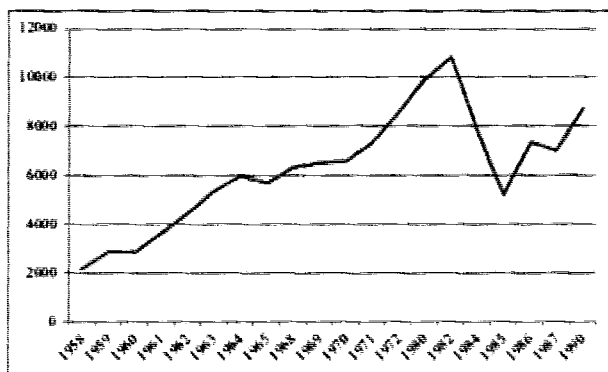
adz AZS War-
ve Kazimierz

nisję Statutową

1.1957 r., s. 3.

rządane przez autentyczny społeczny studencki aktyw, przy wsparciu SWF i budowały podstawowe ogniwo sportu akademickiego.

Od roku 1958 wzrastała liczba członków AZS. W roku 1959 r. w Warszawie sportowców-akademików było ponad 2800, którzy mieli do dyspozycji łącznie 58 sekcji sportowych³⁷.

Wykres 1: Liczba członków klubów AZS w Warszawie w latach 1958–1990

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Sprawozdania z działalności ZG AZ za lata 1958-1990 ³⁸.

Kolejne znaczące zmiany w strukturze sportu akademickiego zaszły po III Krajowym Zjeździe AZS w 1960 r. Powołano wówczas Zarządy Środowiskowe AZS, które w Warszawie były przekształceniem Rady Środowiskowej. Postanowiono zatem zjednoczyć zarządy z Klubem AZS Warszawa, w ten sposób powołując Zarząd Środowiskowy AZS Warszawa. Nowe władze Zarządu Środowiskowego AZS Warszawa wybrano na ostatnim spotkaniu Klubu AZS Warszawa dnia 25 lutego 1960 r., poszerzając skład klubu o dotychczasowych członków Rady Środowiskowej.

37 ZG AZS, *Sprawozdanie z działalności w latach 1957-1959*, Zarząd Akademickiego Związku Sportowego, Warszawa, luty 1960 r.

38 Za lata 1958-1959 zestawienie dotyczy zarówno członków Kół i Klubów, a od roku 1960 Klubów Uczelnianych, zob. ZG AZS, *Sprawozdanie z działalności w latach 1957-1959*, Zarząd Akademickiego Związku Sportowego, Warszawa, luty 1960 r.; ZG AZS, *Sprawozdanie z działalności w latach 1960-1961*, Zarząd Akademickiego Związku Sportowego, Warszawa, marzec 1962 r.; ZG AZS, *Sprawozdanie z działalności w latach 1962-1963*, Zarząd Akademickiego Związku Sportowego, Warszawa, marzec 1964 r.; ZG AZS, *Sprawozdanie z działalności w latach 1964-1965*, Zarząd Akademickiego Związku Sportowego, Warszawa, marzec 1966 r.; ZG AZS, *Sprawozdanie z działalności w latach 1969-1972*, Zarząd Akademickiego Związku Sportowego, Warszawa, grudzień 1972 r.; ZG AZS, *Sprawozdanie z działalności w roku 1972*, Warszawa, kwiecień 1973 r.; ZG AZS, *Sprawozdanie z działalności w latach 1981-1982*, Zarząd Akademickiego Związku Sportowego, Warszawa, kwiecień 1983 r.; ZG AZS, *Sprawozdanie z działalności w latach 1983-1985*, Zarząd Akademickiego Związku Sportowego, Warszawa, grudzień 1985 r.; ZG AZS, XIII Krajowy Zjazd Akademickiego Związku Sportowego, *Sprawozdanie z działalności w latach 1985-1987*, Warszawa 18-20 grudnia 1987 r.; ZG AZS, XIV Zjazd Akademickiego Związku Sportowego, *Sprawozdanie z działalności w latach 1988-1991*, Warszawa, grudzień 1991 r.

Następne zebranie w dniu 3 marca 1960 r. odbyło się już pod nową nazwą „Zarząd Środowiskowy AZS Warszawa”. Podobne jednostki powstały w tym samym roku w ośmiu innych środowiskach AZS (Gdańsku, Krakowie, Wrocławiu, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Szczecinie i Katowicach).

III Krajowy Zjazd AZS utworzył wspomniane wyżej Kluby Uczelniane AZS, które zastąpiły Koła AZS. Każdy z klubów był przypisany swojej uczelni, a bezpośredni nadzór nad klubem sprawował rektor wraz z senatem uczelnianym.

W stolicy w roku 1961 działało sześć klubów uczelnianych: na PW, UW, SGPiS, SGGW, AM, ASP oraz AZS-AWF, a także Klub AZS osiedla Przyjaźń-Jelonki. Po kilku latach przybyło kilka mniejszych klubów uczelnianych.

Kluby Uczelniane (KU) dawały większą szansę na integrację z własną uczelnią niż przynależność do Klubu AZS Warszawa. Powstanie KU powodowało też możliwość uzyskania silnego sprzymierzeńca we władzach uczelni. Natomiast ZŚ AZS Warszawa z każdą dekadą zmieniał swoją rolę. W roku 1962 w ZŚ AZS było 12 sekcji wyczynowych, a ponad trzydzieści lat później tylko pięć. W latach 1960-1989 następowało odejście ZŚ AZS od bezpośredniego prowadzenia działalności sportowej, na rzecz „opiekuna” i koordynatora sportu studenckiego w stołecznych uczelniach. Tym samym ZŚ AZS Warszawa rozpoczął proces przekształcania się z klubu sportowego, w instytucję, która koordynowała prace w KU AZS i organizowała dla nich zawody³⁹.

Każdego roku ZŚ AZS, z pomocą SWFiS, współorganizował Ligi Międzyuczelniane, Varsoviadę, Spartakiady, „Bieg dookoła Pałacu Kultury i Nauki z okazji Rewolucji Październikowej”, regaty UW-PW, wraz z wyścigiem o Akademickie Mistrzostwo Warszawy, różnego rodzaju rozgrywki (np. Mistrzostwa Domów Studenckich, mistrzostwa międzywydziałowe), czy też specyficzne dla każdej uczelni zawody (np. „Bieg po Zdrowie i Urodę” na SGGW, czy siatkarskie „Turnieje Przyjaźni” na SGPiS).

Zdarzały się też okazje jubileuszowe, które starano się wykorzystać. Obchody „1000-lecia Państwa Polskiego” znalazły też swój akademicko-sportowy wymiar w organizowanych spartakiadach w początku lat sześćdziesiątych. Częściej jednak obchodzono „własne” jubileusze. W 1958 r. przy okazji „50-lecia AZS w Polsce”, warszawscy działacze chcieli także obchodzić „40-lecie AZS Warszawa”. W ramach obchodów czterdziestolecia w 1958 r. po raz pierwszy odbył się wyścig ósemek wioślarskich: UW-PW.

W latach sześćdziesiątych kluby uczelniane rozwijają się. W roku 1963, wraz z AWF działa w stolicy łącznie 10 klubów, dekadę później tyle samo, w tym dwie sekcje środowiskowe. W 1972 r. było ponad 8600 członków-akademików i w kolejnej dekadzie ta liczba rosła⁴⁰.

39 AUW, AZS Warszawa, *Sprawozdanie z działalności AZS Środowisko-Warszawa za okres 1995-1997*.

40 Zob. Zarząd Główny Akademickiego Związku Sportowego, *Sprawozdanie z działalności w roku 1972*, kwiecień 1973; Zarząd Główny Akademickiego Związku Sportowego, *Sprawozdanie z działalności w latach 1981-1982*, Warszawa kwiecień 1983.

W 1966 r. stał się form. Warszawa p. stępujący w. W 1976 r. jed. na boiskach. związani z b. Warszawy.

Już od p. akademickie polskich klu. Zawodnicy. Polski, usta. znaczące wy. indywidualn.

Kronika. dali wywalc. medali zdob. medali uzysl. 21 medali w. wych). Łącz. Warszawa z.

W 1973 r. Instytucja n. stwie uchwa.

SZS-AZ. ofensywny p. naszego soc.

Fuzja sp. i nie cieszył. Krasucki (u. i AZS, był n. SZS: „Wyda. czycy zeslan. południa w. sekretarzem.

41 M. Rotkiew

42 Referat pro. z I Krajowej K.

W 1966 r. ZS AZS Warszawa przeżył kolejną przemianę, w której klub AZS-AWF stał się formalną częścią ZS AZS Warszawa. Jedność „Międzyuczelnianego Klubu AZS Warszawa przy AWF” i ZS AZS Warszawa trwała do 1976 r. Tak więc zawodnicy, występujący w końcu 1966 r. do lata 1976 r. formalnie reprezentowali „AZS Warszawa”. W 1976 r. jednak zawodnicy z Bielan odzyskali swoją autonomię i ponownie występowali na boiskach jako AZS-AWF Warszawa. Sprawnie działający AZS-AWF lub sportowcy związani z bielańską uczelnią, byli autorami większości sukcesów sportu akademickiego Warszawy.

Już od połowy lat pięćdziesiątych AZS-AWF był najsilniejszym ośrodkiem sportu akademickiego w kraju i przez następne ćwierć wieku należał do jednych z największych polskich klubów sportowych rywalizujących z CWKS Legią czy pionem Gwardyjskim. Zawodnicy wielokrotnie zdobywali tytuły Mistrzów Polski i Akademickich Mistrzów Polski, ustanawiali setki rekordów Polski, zwyciężali w Spartakiadach czy osiągnęli znaczące wyniki w rywalizacji sportowej na różnych szczeblach zarówno w sportach indywidualnych i drużynowych.

Kronikarze klubowi obliczyli, że reprezentanci AZS AWF są zdobywcami: 105 medali wywalczonych na Mistrzostwach Europy (33 złote, 34 srebrne, 38 brązowych), 76 medali zdobytych na Mistrzostwach Świata (22 złote, 25 srebrnych, 29 brązowych), 58 medali uzyskanych na Letnich Uniwersjadach (18 złotych, 12 srebrnych, 28 brązowych), 21 medali wywalczonych na Igrzyskach Olimpijskich (7 złotych, 7 srebrnych, 7 brązowych). Łącznie na największych imprezach międzynarodowych zawodnicy AZS-AWF Warszawa zdobyli 260 medali⁴¹!

W 1973 r. sport akademicki przeżył połączenie ze Szkolnym Związkiem Sportowym. Instytucja nazwana „Klubem Środowiskowym SZS-AZS Warszawa” powstała w następstwie uchwał VIII Krajowego Zjazdu AZS w 1973 r.

SZS-AZS, jak wskazywał były prezes ZS AZS Jerzy Kuberski, miało: „zbudować ofensywny program upowszechniania kultury fizycznej i silnego sportu na miarę potrzeb naszego socjalistycznego społeczeństwa”⁴².

Fuzja sportu szkolnego z akademickim, SZS z AZS przetrwała tylko do 1976 r. i nie cieszyła się entuzjazmem wielu z działaczy AZS. Ówczesny wiceprezes Tomasz Krasucki (ur. 1943) na pierwszym wspólnym posiedzeniu warszawskich środowisk SZS i AZS, był niemile zdziwiony zupełnie innym podejściem do sportu działaczy federacji SZS: „Wydawało mi się, że większość z nich, wraz z ich prezesem, to byli jacyś aparatczycy zesłani z Komitetów Dzielnicowych PZPR. Zebrania wyznaczali nam w okolicach południa w normalny dzień pracy. My im argumentowaliśmy, że nasi działacze (poza sekretarzem) to społecznicy, z czego większość to studenci i nie możemy przychodzić

⁴¹ M. Rotkiewicz, *AZS AWF Warszawa, 1949-2009*, Warszawa 2014.

⁴² Referat programowy wygłoszony przez Ministra Oświaty i Wychowania Jerzego Kuberskiego, Materiały z I Krajowej Konferencji Szkolnego i Akademickiego Związku Sportowego, Warszawa 1973, s. 6.

na zebrania w godzinach pracy. Zlekceważyli nas. Inna sprawa, że nie rozumieli duszy studenta-sportowca”⁴³. Krasucki nie potrafiąc się odnaleźć w nowej sytuacji, na ponad rok wycofał się z azetesowskiej działalności.

W zakresie struktury, wypracowany jeszcze w latach sześćdziesiątych model działalności Klubów Uczelnianych dotrwał bez większych zmian do końca lat osiemdziesiątych. Poszczególne kluby miały swoją specyfikę i rozwijały uczelniane imprezy. Wszystkie jednak przeżywały trudne momenty w latach 1981-1982 w związku z wprowadzeniem stanu wojennego. Kluby Uczelniane tak jak wszystkie organizacje sportowe w PRL zostały czasowo zawieszane na mocy dekretu o stanie wojennym.

Poszczególne Kluby Uczelniane podlegały formalnie komisarzom wojskowym, którzy nadzorowali szkoły wyższe z ramienia Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego. AZS-AWF i ZŚ AZS otrzymały oddzielnych komisarzy. I tak w AZS-AWF komisarzem mianowano Ryszarda Wysoczańskiego, a w ZŚ AZS Stanisława Stadniczenkę. W rzeczywistości było to usankcjonowanie stanu faktycznego, ponieważ obaj wymienieni „komisarze” przed stanem wojennym także kierowali swoimi organizacjami. Po dwóch miesiącach zawieszenia AZS-y przystąpiły do pracy, choć daleko było do normalności. W 1982 r. Mistrzostwa Polski Wyższych Uczelni przerwano, a zagraniczne wyjazdy zostały ograniczone.

W latach osiemdziesiątych zaczął chylić się ku upadkowi doroczny „Wieczorny Bieg dookoła Pałacu Kultury z okazji rocznicy Rewolucji Październikowej”. Wydarzenie miało coraz słabszą frekwencję, co zapewne wiązało się z czczeniem niepopularnej w środowisku akademickim rewolucji październikowej. W roku 1988 r. bieg odbył się po raz ostatni.

Końcówka lat osiemdziesiątych to przemiany polityczno-gospodarcze, które nie pozostały bez wpływu na organizację sportu akademickiego.

Transformacja przyniosła ograniczenia publicznych środków na sport i rekreację. W ZŚ AZS uwidoczniły się narastające problemy finansowe, chaos organizacyjny, w tym utrudniona współpraca z Klubami Uczelnianymi. XXVI Varsoviada została zorganizowana z dużym wysiłkiem Zarządu Środowiskowego, cierpiącego wtedy na niespotykane dotąd problemy finansowe. Pracownicy biura ZŚ AZS, na własną rękę prowadzili zbiórkę pieniędzy by wesprzeć organizację wydarzenia, np. opłacić sędziów. W następnych dwóch latach było tylko nieznacznie lepiej. Brakowało wystarczających środków w budżecie AZS na wynajem obiektów. W 1991 r. nowy prezes ZŚ AZS Warszawa Bogusław Gorski (ur. 1935) w ostatniej chwili wynegocjował z władzami AWF, że obiekty bielańskiej uczelni będą bezpłatnie udostępnione na potrzeby Varsoviady⁴⁴. Termin Varsoviady nieznacznie przesunięto na 11 listopada, co pasowało do nowego patrona bielańskiej uczelni – Józefa Piłsudskiego. Varsoviady organizowane są do dziś, od roku 1989 jednak jest to wydarzenie ku czci niepodległości kraju.

43 Rozmowa z T. Krasuckim w sierpniu 2018 r. maszynopis w zbiorach autora.

44 AUW, AZS Warszawa, *Protokół z posiedzenia Prezydium ZŚ AZS z dnia 17.10.1991 r.*

Po kilku l
zacyjnym, fi
początku dzie
następował ko
dekady XX. s
Warszawa, tal
ponad 30 klut

BIBLIOGRA Archiwa:

1. Archiwum
2. Archiwum
3. Archiwum

Dokumenty

1. XIII Kraj
ności w la
2. ZG AZS,
ności w la
3. Materiały
Warszawa
4. Zarządze

Prasa:

1. „Po Prosti
2. „Kultura

Opracowani

1. Chelmeck
studencki
w Polsce
1983.
2. Gawkows
w latach
3. Godlewsk
2006.
4. Hanusz H

45 AUW, AZS

Po kilku latach problemów w działalności klubów uczelnianych w zakresie organizacyjnym, finansowym czy infrastrukturalnym pod koniec lat osiemdziesiątych i na początku dziewięćdziesiątych (kryzys dotknął SGGW, ATK, WSPS czy ASP⁴⁵), z wolna następował kolejny czas rozwoju sportu akademickiego Warszawy. Pod koniec ostatniej dekady XX. sport akademicki wkraczał do niepublicznych szkół wyższych. Dziś AZS Warszawa, tak nazywa się prawny następca ZS AZS Warszawa, koordynuje działalność ponad 30 klubów uczelnianych, w których zrzeszonych jest ponad 8600 studentów.

BIBLIOGRAFIA

Archiwa:

1. Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego.
2. Archiwum Zarządu Głównego AZS.
3. Archiwum prywatne autora.

Dokumenty drukowane:

1. XIII Krajowy Zjazd Akademickiego Związku Sportowego, Sprawozdanie z działalności w latach 1985-1987, Warszawa 18-20 grudnia 1987 r.
2. ZG AZS, XIV Zjazd Akademickiego Związku Sportowego, Sprawozdanie z działalności w latach 1988-1991, Warszawa, grudzień 1991 r.
3. Materiały z I Krajowej Konferencji Szkolnego i Akademickiego Związku Sportowego, Warszawa 1973.
4. Zarządzenia Ministra Oświaty, „Monitor Polski”.

Prasa:

1. „Po Prostu” za lata 1949-1956.
2. „Kultura Fizyczna” 1950.

Opracowania:

1. Chelmecki J., Niedzielska E., *Formy współpracy społeczno-politycznej organizacji studenckich i AZS w upowszechnianiu kultury fizycznej w środowisku szkół wyższych w Polsce Ludowej*, [w:] *Kultura fizyczna studentów*, red. K. Obodyński, Warszawa 1983.
2. Gawkowski R., *Encyklopedia klubów sportowych Warszawy i ich najbliższych okolic w latach 1918-39*, Warszawa 2008.
3. Godlewski P., *Sport w Polsce na tle politycznej rzeczywistości lat 1944-1956*, Poznań 2006.
4. Hanusz H., *Akademicki Związek Sportowy w Polsce Ludowej*, Poznań 2014.

45 AUW, AZS Warszawa, *Protokół z posiedzenia Prezydium ZS AZS z dnia 20.06.1991 r.*

5. Makowski T., *Losy zawodników, trenerów i działaczy AZS w latach II wojny światowej i okupacji hitlerowskiej*, [w:] K. Obodyński (red.) *Sport i wychowanie fizyczne w środowisku akademickim*, Warszawa 1985.
6. Tuszyński B., *Księga sportowców polskich ofiar II wojny światowej 1939-45*, Warszawa 1999.
7. Tuszyński B., *Za cenę życia*, Warszawa 2006.
8. Rotkiewicz M., *AZS AWF Warszawa, 1949-2009*, Warszawa 2014.
9. Twardo W., *O Parku Skaryszewskim i nie tylko*, [w:] R. Wryk (red. i oprac.) *Akademicki Związek Sportowy 1908-1983. Wspomnienia i pamiątki*, Poznań 1985.
10. Wryk R., *Straty osobowe Akademickiego Związku Sportowego w latach II wojny światowej 1939-1945*, Poznań 1991.
11. Wryk R., *Narodziny i rozwój Akademickiego Związku Sportowego do roku 1949*, Poznań 2014.